

Snacka om brott – en podd från Brå

Almedalen 4: Krafttag mot bedrägerier

Medverkande: Anna Horgby, utredare, Brå, Niklas Wykman, finansmarknadsminister, (M), Anna Löfdahl, tf. förbundssekreterare PRO, Peter Göransson, senior advisor, Bankföreningen.

Moderator: Karin Svanberg, enhetschef Brå.

Inledande och avslutande speakerröst: Monica Landergård, pressekreterare Brå.

MONICA: Krafttag mot bedrägerier, men kommer det att räcka? Antalet anmälda bedrägerier har ökat kraftigt de senaste åren och brottsvinsterna har blivit en av de viktigaste inkomstkällorna för den organiserade brottsligheten. Många privatpersoner, särskilt äldre, har förlorat stora summor. Vad behöver göras för att få stopp på brottsligheten? Det här avsnittet av Snacka om brott special spelades in under ett seminarium som Brå arrangerade under Almedalsveckan 2024. Moderator är Karin Svanberg, enhetschef vid Brå.

KARIN: Tack så hemskt mycket för att ni har kommit. Välkomna hit. Jag heter Karin Svanberg, jag är chef på enheten för utveckling av brottsförebyggande arbete på Brottsförebyggande rådet. Vi har en väldigt benägen panel som jag ska presentera upp här nu. Vi har först Niklas Wykman som är finansmarknadsminister. Vi har Anna Horgby som är utredare på Brottsförebyggande rådet. Och så har vi Anna Löfdahl som är tillförordnad förbundssekreterare på PRO. Och så har vi Peter Göransson som är senior advisor på Bankföreningen. Eventuellt underlättar det för mig att vi har två Annor här, jag får försöka vara lite tydlig och peka vilken Anna jag menar.

KARIN: Bedrägerier är ett av de vanligaste brotten. Antalet anmälningar ökar kraftigt under 2000-talet med undantag för ett trendbrott 2018 då det blev en kraftig nedgång, främst när det gäller kortbedrägerierna. Det tror vi beror på att det var ett europeiskt betaltjänstdirektiv som ställde högre krav på kortköp som orsakade det. Bara där har vi ett exempel på att det går att påverka den här kriminaliteten. De här brotten medför stora brottsvinster som många gånger går till organiserad brottslighet, som vi har stora problem med. Många privatpersoner och särskilt äldre har förlorat stora summor, förutom att man också drabbas av sådana brott även psykiskt och kanske ibland även fysiskt. Utvecklingen relaterar i viss mån till den digitala utvecklingen, naturligtvis. När vi förändrar våra beteendemönster förändras också brottsligheten. Brottsvinsterna ökade under den här perioden. Polisens beräkningar säger upp till 5,8 miljarder kronor i brottsvinster. Det senaste året ser vi en ny utveckling av de anmälda bedrägerierna. Under 2023 hade vi lika många anmälda bedrägerier som hela 2022 och då är det särskilt de anmälda kortbedrägerierna som ökar igen. Men det finns också bedrägerier genom social manipulation, och det är faktiskt det som vi tänker att vi ska fokusera det här seminariet på. Därför leder jag över till dig Anna, som har skrivit en av Brås rapporter om bedrägerier. Jag skulle vilja veta hur den här utvecklingen ser ut när det gäller den här kategorin genom social manipulation? Kan du beskriva det lite närmare?

ANNA H: Ja, bedrägerier genom social manipulation är alltså när bedragaren skapar ett förtroende för brottsoffret och förmår den att genomföra en transaktion, eller ge ifrån sig uppgifter så att bedragaren kan genomföra en transaktion. Som Karin nämnde så har den här typen av bedrägerier ökat kraftigt även när bedrägerierna gick ner under ett antal år här från 2018, så ökade bedrägerier genom social manipulation när det kommer till både anmälningar men också till brottsvinster. Det står för ungefär hälften av de totala brottsvinsterna vid bedrägerier. Och det som många lyfter fram som mest allvarligt är telefonbedrägerier eller sms-bedrägerier, alltså när bedragaren kontaktar brottsoffret över

telefon eller sms. Den typen av bedrägerier handlar ofta om att det är sårbara grupper, som äldre som drabbas. Det är i hög grad förknippat med skuld- och skamkänslor och innebär ofta stora ekonomiska förluster för dem som drabbas. Och som då dessutom ofta går till organiserad brottslighet. Men det finns också andra former av social manipulation. När det till exempel tas kontakt via e-post eller sociala medier, som romansbedrägerier, alltså när man manipuleras in i en kärleksrelation eller investeringsbedrägerier, där man manipuleras till en investering, till exempel i en finansiell produkt. När det gäller just romans- och investeringsbedrägerier så är det ganska liten andel av de anmälda bedrägerierna, men särskilt investeringsbedrägerierna, som står för en stor andel av de totala brottsvinsterna. Det är dubbelt så höga brottsvinster enligt polisens beräkningar som telefonbedrägerier.

KARIN: Och det är då baserat på de här resultaten som vi tänker att vi nu ska djupdyka i två av de här kategorierna inom social manipulation. Vi börjar med telefon- och smsbedrägerier. Jag tänkte, skulle du kunna beskriva lite mer ingående så att vi får en fond här. Hur går ett sådant bedrägeri till och vilka sårbarheter finns det när ett sådant brott begås?

ANNA H: Vanligtvis så börjar det med att bedragaren gör någon form av kartläggning av det potentiella brottsoffret, dels för att välja ut brottsoffer men också för att verka mer trovärdig i sin kontakt. Då finns det en hel mängd öppna källor på internet där det framgår med bland annat kön, ålder, civiltillstånd och liknande som bedragarna kan använda. Ofta är en del av vilseledandet att bedragaren manipulerar det telefonnummer som visas hos mottagaren. Så att det ser ut som att det exempelvis är banken eller någon man känner som ringer eller skickar sms. När det gäller smsen så kan de också lägga sig i direkt anslutning till ett verkligt sms från den här aktören, vilket gör att man vilseleds ännu mer. Framöver är det också troligt att vi kommer se ännu mer av så kallad deepfake, alltså att AI används för att manipulera röster, så att det till och med låter som att det är till exempel ens barn som ringer. I själva samtalet kommer bedragaren med en påhittad historia som stressar och

skrämmar upp brottsoffret. Samtidigt är bedragaren väldigt hjälpsam och vänlig och erbjuder en lösning på det här problemet. I den här stressiga situationen som uppstår så är det lätt att vilja ta emot den här hjälpen som bedragarna erbjuder. Och särskilt då om man inte har en så stor digital vana, okunskap när det gäller digitala lösningar och kanske är så att man helst inte vill använda sig av digitala lösningar alls men har tvingats dit för att det inte finns så mycket andra tillgängliga alternativ. Sedan manipulerar bedragaren ofta personen till att göra en form av transaktion för att, som de säger, säkra sina pengar. De här pengarna går ofta till ett målvaktskonto, alltså till en person som har upplåtit sitt konto. Ofta kan det vara en ungdom som kanske inte alls har koll på vad den har upplåtit sitt konto till, för att till slut hamna hos ett kriminellt nätverk.

KARIN: Bra beskrivning. Jag tänker, nu är det så att uppkläringen på de här brotten är väldigt låg och utsikten att öka den här uppkläringen är också låg. Men det är självklart att man ska jobba med det, men därför finns det ett stort behov och mycket incitament för att förebygga de här brotten. Nedgången 2018 som jag sa vittnar om att man kan göra saker som gör att bedrägerierna minskar. Det händer en del på det här området nu och det finns många förslag i luften och även i den här rapporten. När det gäller just sms- och telefonbedrägerier, vad var det för förslag som Brå gav i rapporten?

ANNA H: Ja, men dels så som du lyfter upp så görs det ju mycket av många aktörer. Och som jag nämnde så finns det både sårbarheter hos strukturer och systemteknik men också hos individer som man behöver rikta åtgärder mot. Jag nämnde det här med öppna källor, och där det kom i förslag i vår rapport om att man skulle se av publicering av personuppgifter och just nu pågår en statlig utredning om det. Och sen när man manipulerar telefonnummer så görs det mycket, men här finns det fortfarande behov av att se över manipulerade sms som används mer och mer. Det har vi också fått indikationer på, och så det här med AI-utvecklingen.

- KARIN: Just det, det är en föränderlig brottslighet också så det gäller att hänga med i utvecklingen helt enkelt.
- ANNA H: Ja, precis.
- KARIN: Peter Göransson, Bankföreningen. Ni har tagit fram ett åtgärds paket, jag vet inte hur många punkter, jag hörde det här om dagen, men det var väldigt många. För vad kan bankerna göra med det här som Anna beskriver, vad innehåller det åtgärds paketet? Om du vill lyfta fram några särskilda punkter?
- PETER: Ja, jag brukar säga att det är cirka 15 punkter men nu har någon sagt att det är 14, vilket stämmer, för jag har varit med och tagit fram de där. Det är ett arbete som inleddes hösten 2023, i samband med medlemsbanker. Där fanns ett sug och intresse för att göra någonting gemensamt kring det där och då vill man oftast ta det via Bankföreningen på olika sätt. Det handlar om begränsningar kring överföringar. Det handlar om möjligheten att man ska vara två personer, det vill säga dualitet. Jag signerar tillsammans med dig exempelvis. Det har ganska stor effekt på det här området, det är jag helt säker på. Det handlar om att begränsa kriminellas möjligheter till både BankID och Swish. Det handlar om att man ska kunna justera beloppsgränser exempelvis på ett antal olika transaktioner. Det här finns både för kort och för Swish sedan länge. Man kommer att justera det där och säkerställa att kunden förstår och vet vad man gör om det är så att man tillfälligt behöver det. Exempelvis om man ska köpa en båt för 35 000. Då kan man ta kontakt med banken och säga att nu behöver jag justerad limit på 40 000 kronor exempelvis för att köpa just den här båten. Det är en mängd olika åtgärder som syftar på att bromsa in och begränsa. Vi har hämtat inspiration från andra länder i Europa, därför att Sverige inte är ensamt om de här frågorna idag.
- KARIN: Finns det några begränsningar för att kunna göra det här åtgärds paketet eller är alla banker med på att nu tutar vi och kör?
- PETER: Det här har varit den mest prioriterade frågan i Bankföreningens styrelse sedan en ganska lång tid. Alla banker som är medlemmar i

Bankföreningen, det är egentligen de flesta banker som du känner till, de är med på det här och köper in på det. Så vi har utfärdat en rekommendation som det kallas för, men det är ett åtgärds paket.

KARIN: Och när kommer det börja hända då?

PETER: Det har redan börjat hända. Man kan titta på vad bankerna har lanserat för olika produkter kring kontouttag, att man avregistrerar utlandsbetalning per automatik, att man för in dubbelsignering två personer exempelvis.

KARIN: Så vi som är intresserade av att följa utvecklingen och se vad som händer när man gör insatser, nu ska vi vara vaksamma på ungefär det här årsskiftet och titta på om vi ser någon minskning?

PETER: Vi har sagt att det här ska vara implementerat allra senast slutet på nästa år. Min bedömning är att majoriteten av de här åtgärderna kommer att vara implementerade under detta år. Och jag tror att det är lite bråttom här helt enkelt för att komma vidare med det här.

KARIN: Sedan kommer det kanske då nya tillvägagångssätt?

PETER: Det kommer garanterat komma nya tillvägagångssätt som vi inte kan tänka på just nu, så det behöver finnas en flexibilitet. Därför att åtgärd nummer nio kanske inte är relevant om två år och då får man hitta på en åtgärd 9A, eller något liknande. Så det behöver finnas en flexibilitet där.

KARIN: Anna, PRO-Anna får vi säga. Ni har framförallt de äldre utsatta i åtanke. Ni kampanjar hela veckan här nu mot bedrägerier, mot äldre. Vad säger ni om de här förslagen som ligger framme? Är de tillräckliga? Har ni fler? Vad behöver göras?

ANNA L: Vi tycker att vi har kommit långt i arbetet med åtgärder på det här området. Där har man också kunnat se en effekt att bedrägerierna faktiskt har minskat. Men jag skulle vilja, innan jag kommer in på exakt åtgärdsförslagen, lyfta blicken lite grann. Vi organiserar 260 000 äldre personer. Och jag tycker det är viktigt att också i de här sammanhangen

fundera kring, det blir lätt lite slentrian att vi pratar om äldre som en så utsatt grupp. Men dels är äldre en extremt heterogen grupp, det tror jag vi alla är överens om. Om man tänker de PRO-organiserade så är det tre generationer och ni vet också att alla inom ens egen generation inte är på något sätt lika individer utan man har extremt olika förutsättningar, inte minst kopplat till digitalisering. Men jag tycker att det är väldigt viktigt att fundera på varför blir äldre en sådan utsatt grupp i relation till de här bedrägerierna. För brotten drabbar både direkt och indirekt. Såklart det direkta brottsoffret, man blir av med sina pengar, man kanske blir av med sitt självförtroende, leder till psykisk ohälsa och så vidare. Men det är också en stor indirekt påverkan när människor blir rädda och oroliga för att utsättas för den här typen av brott. Vi har medlemmar som hör av oss till oss som har slutat svara i telefon. För man är så rädd för att bli utsatt för ett brott. Det är fruktansvärt. Och då pratar vi också om äldre som en ensam grupp. Om man dessutom då inte vågar använda de vanligaste kommunikationsmedlen som vi har i samhället för att man är så orolig för de här bedragarna. Då är det en katastrof när det gäller ensamhet och utsatthet. Så jag ville lyfta fram de aspekterna inledningsvis. Jag tycker också att det är viktigt att fundera kring hur rustar vi äldre för att de inte ska vara en utsatt grupp? Där finns också en rad åtgärdsförslag som jag ser som viktiga, inte minst PRO:s verksamhet, att man behöver ingå i ett sammanhang, att man har en social gemenskap, man också får tillgång till kunskap om digitala verktyg och vad är de här bedrägerierna och vad är de inte. För det är också en väldigt viktig kunskap. Men vi har haft ett nära samarbete, inte minst med bankerna, och där ser vi att vi har kommit väldigt långt. Många av de förslag som ni har på er lista har också varit förslag från oss när det handlar om att försvåra för överföringar och sådana delar. Sedan handlar det om att ringa in den här brottsligheten och se till att det får konsekvenser, helt enkelt.

KARIN: Just det, tack så mycket. Nu då Niklas, du sitter ju i en maktposition här. Vad tycker du om de här förslagen som ligger framme på bordet från oss, från PRO, från Bankföreningen och andra? Är det i linje med vad ni vill

och hur snabbt kan ni realisera sådant? Eller framförallt undanröja hinder för att realisera de förslag som finns?

NIKLAS: Ja, det är vi som har krävt att de här förslagen ska komma från Bankföreningen. Man ska inte skämmas över sitt land, Sverige är ett fantastiskt land, men vad bedrövligt det här har hanterats. Så bedrövligt, under så lång tid, från så många. Man bara lät det här fortgå. Kriminaliteten har ätit sig så djupt in i samhället. Alla visste att det här skedde. Men vad hände? Våldigt lite. Och sedan klev vi fram och sa att nu ska det här göras. Och nu ser vi att ni pekar på att det här sjunker. Det indikerar en sak. Tänk ifall man hade haft en regering eller en politik som hade klivit fram lite tidigare. Så många människors liv som hade blivit så mycket bättre. Men det visar också det positiva att det faktiskt går att göra saker. Vi var väldigt tydliga mot bankerna. Vi informerade tidigt när vi träffade den här regeringen i ett samarbete mellan justitiedepartement och finansdepartement för att bekämpa brett brottslighet i det kriminella systemet. Ni har tidigare skrivit om den här typen av brott, det var välkänt fast i en relativt liten krets eller vad man ska säga, och det gjordes kanske inte så mycket av. Bankerna gjorde hiskliga vinster under lång tid och körde fortsatt med one size fits all. Det är klart att alla kunder ska ha ett konto där man kan överföra 200.000 med ett klick, och de gjorde ingenting. Man bara såg det här och gjorde ingenting. Varför gjorde man inte det? Nu gör vi saker och det är bra. Vi har träffat bankerna och varit väldigt tydliga tillsammans med polisen för det är samma sak där. Det fanns regler för att dela information med varandra, men varför var funktionen inte på plats? Varför hade polisen inte satt funktionen på plats så att man kunde dela information, upptäcka och förhindra? Nu sker allt detta. På det senaste mötet med bankerna och poliserna som jag hade, så konstaterade en av deltagarna att det nu har hänt mer på några månader än vad som hänt under flera år. Och så ser vi också att samhället vänder i rätt utveckling. Träffade pensionärsorganisationerna bland annat tidigt för att verkligen identifiera problemen. För grunden i allt detta är klart att polisen behöver ha resurser, de som begår de här

brotten ska kunna dömas till strängare straff och allt sådant som förhindrar och förebygger att människor gör sådana här brott. Det kan vara så att staten aldrig hoppar undan det ansvaret, om de resurser som måste finnas hos polisen. Alla kanske inte har blivit poliser för att man är våldsamt intresserad av det finansiella systemet. Nu skrattar en som har god kunskap i detta. Då är det klart att det är också viktigt att pusha så att säga poliser och förklara varför detta är viktigt och varför det kanske inte är den naturliga polisiära reflexen att en transaktion på 150 kronor kan vara jätteskadlig. Men det kan det vara för det kanske är ett stort brott som är uppdelat på många saker. Så det är viktigt att pusha detta. Vi satte oss då med banken och polisen tillsammans, och mot bankerna då att antingen presenteras nya åtgärder som biter mot detta, anpassar det utbudet ni har mot era kunder, tar fram konton som är anpassade för det som kunderna faktiskt efterfrågar, eller så kommer vi leverera vitesbelopp och bötesbelopp och regleringar som garanterat kommer vara väldigt smärtsamma för bankens lönsamhet och tyvärr också ännu mer otympliga för konsumenterna. Där har det varit ett starkt politiskt tryck. Nu vill det till att alla de här, ska också säga att det har varit lite hårt här, vi ska också säga att banken har responderat väldigt bra på detta och vår bedömning är att de här åtgärderna som har presenterats har mycket god potential att vara verkningsfulla. Nu kommer vi följa upp detta. Här gör Brå ett viktigt arbete, polisen har data på detta, Finansinspektionen, så vi kommer följa hela den här utvecklingen och se att det inte blir en papperstiger av detta. Men det är inte vår bedömning att det blir heller, utan jag upplever att vi nu har samlat ihop samhället för att göra någonting.

KARIN: Vill du svara på det? Lite kritik här ändå för att inte något har gjorts tidigare, vad säger du om det?

PETER: Jag har följt den här frågan drygt tio år. Vi är väl på väg ut ur den tredje vishingvågen skulle jag säga nu. Tredje eller fjärde, beroende på hur man räknar. Vishingvåg nummer två var den som ägde rum 2018 till 2019 och det mest synliga för er var att bankerna tog fram QR-kod till mobil

bank-ID. Den här rektangeln med krumelurer i. Det knyter telefonen till datorn på så sätt att man är i samma rum. Men jag kan konstatera att det som vi var överens om med polismyndigheten när vi träffades på Finansinspektionen under sju, åtta månader, har inte ägt rum. Utan ett antal större utredningar mot de här klusterna som ringer upp äldre människor men även yngre och lurar av dem pengarna, de har minskat successivt från 2019, 10 stycken ner till en 2022. Nu vet jag att det pågår ett antal insatser här på olika sätt som jag inte tror att jag får kommentera men då har man tagit tag i det där. Det ser man när man tittar på brottsvinsterna, det går att med ganska fokuserade insatser att komma till rätta med det där. Det känns lite grann som om det har varit ett chicken race mellan bankerna och polisen här. Och någonstans är det så att de som blir brottsutsatta i Sverige måste få hjälp av polisen.

KARIN: Just det. PRO, Anna?

ANNA L: Ja, förutom polisen så skulle vi från PRO också se att bankerna också hjälper de som blivit utsatta i större utsträckning i dag. För där har vi inte riktigt nått fram än. Det finns en modell i England till exempel då man delar på förlusten eller hälften-hälften mellan bankerna som vi kikar på. Det tycker jag är en bra modell för att det är rätt tufft att få tillbaka sina pengar om man har varit utsatt för något sånt här. Det leder till svåra konsekvenser för många.

KARIN: Vi ska gå över till nästa kategori här.

NIKLAS: Får man säga en sak så att inte det blir osagt? Det är att jag också har träffat teleoperatörerna, rikspolischefen och annat. De måste också göra en insats. Jag tycker att du beskriver det ändå på ett bra och rättvisande sätt, att olika aktörer kanske har väntat ut varandra lite. Men det är klart att Post- och telestyrelsen har omfattande uppdrag i att ta tag och reglera detta med bedrägerier via telefon och sms. Det kan sen leta sig in på sociala medier, det kan krävas fler åtgärder som mycket klokt pekas på här. Men det har varit en väldigt viktig signal från regeringens sida att även om inte alla verktyg är kompletta, så måste alla aktörer nu kliva

fram mot den organiserade brottsligheten och inte bara fundera på vad är det jag eventuellt inte kan göra, utan vad är det jag faktiskt kan göra för någonting från min sida. Den känslan behöver präglade alla som arbetar med systemen och ska veta finns politiskt tryck dit, alltså teleoperatörerna och de som håller på, det är lite krångligare, men de som håller på med det här sms-systemet och säljer en massa sms-tjänster och så, alla de måste veta att politiken har ögonen på er nu. Och antingen städar ni upp i detta eller så kommer det reglering som ni nog helst önskar slippa.

KARIN: Det blir lite som titeln på ett gammalt brottsförebyggande program från -96 som heter: Allas vårt ansvar. Det verkar vara det som gäller här också, då risken finns att det blir det här, att det hamnar mellan alla stolar.

PETER: Det är jätteviktigt att poängtera för det är nog så. Det finns inte en aktör som kan lösa det här. Och social manipulation skapar en hel del andra svårigheter att upptäcka det på olika sätt. Därför att det är kunderna som gör det här själva. Det finns inte en nyckel som löser det, för då hade någon hittat nyckeln eller designat den, utan det är en mängd olika åtgärder, åtta-tio stycken.

KARIN: Mm, som allt brottsförebyggande arbete.

PETER: Som samverkar på olika sätt.

KARIN: Ja, men verkligen, samverkan är key, alltid. Nu ska vi kort också toucha vid investeringsbedrägerier, lite typiskt hur ett sånt kan se ut utifrån rapporten.

ANNA H: Ja, men precis, jag ska bara återkoppla till det också först om jag får. Vi beskriver i rapporten att det här är en händelsekedja, man behöver se till hela den här händelsekedjan. Från förberedelse till telefonsamtalet, transaktionen och sen till var brottsvinsterna tar vägen. Så, jag instämmer i era reflektioner. Men om vi går över till investeringsbedrägerier så kan vi säga att det ser lite annorlunda ut, det är andra sårbarheter och det är lite annat tillvägagångssätt om man

jämför med telefonbedrägerier. De som utsätts kanske inte främst är äldre, utan våra intervjupersoner lyfter fram att det nog är medelålders män som utsätts främst. Där handlar det ofta om att de ser en annons på en finansiell produkt på till exempel sociala medier, blir nyfiken, klickar på den, kommer till en webbsida som ser seriös ut och anmäler sitt intresse. Sedan blir de kontaktade av någon som utger sig för att vara en placeringsrådgivare, som pratar engelska, så här gäller det inte det här med manipulerande telefonnummer, det har inte heller gjorts någon kartläggning innan utan det är de som tar kontakt. När det gäller själva transaktionen så går ofta den till kanske till svenska företag med företags målvakter eller kryptoväxlar, alltså virtuella plånböcker, för att sedan föras utomlands. Här är det lite andra typer av sårbarheter och det behövs också andra former av åtgärder. Det handlar i stor utsträckning om möjligheten att skapa oseriösa företag, om webbplatser och annonser och otillräckliga kontroller av de här företagen. Här finns det förslag i en lagrådsremiss om bolag och brott just nu, där Bolagsverket bland annat ska få ett utökad ansvar för kontroller och företag. Så det ser vi positivt på. Men det behövs mycket mer också för att komma åt målvakten men också för att komma åt domäner, webbplatser, användarkonton och annonser som är utnyttjade.

KARIN: Får jag fråga lite om brottsvinsterna? Är det högre brottsvinster per bedrägeri i den här kategorin jämfört med den förra?

ANNA H: Ja, precis. Bedragaren har ofta en löpande kontakt med brottsoffret och det kan ofta börja med en investering på några tusen kronor för att sedan gå över och fortsätta manipulera. De kan också visa på webbsidor hur den här investeringen ser ut att öka. Så totalt sett blir det större, men kanske inte varje enskild investering.

KARIN: Nu tryckte du igen på det här med hela kedjan när det gäller åtgärder och så. Håller du med där Peter? Vad är det som gäller med den här typen?

PETER: Det är ett annat modus. Om du jämför med wishing-telefonbedrägerier där man kan utgå ifrån att den som blir uppringd inte vill bli utsatt för

det här, så vill kunderna göra det här på ett annat sätt när det gäller investeringsbedrägerier. Så, de gånger när banken avråder å det starkaste, får man veta att vi har haft 15 kunder som har blivit utsatta för precis det här. Nej, men det här är en bra investering, ni vill bara ha mina pengar i era fonder istället. Det är väldigt mycket svårare... De som jag har pratat med på telefon som har blivit utsatta, jag kan bara beskriva dem som radiostyrda. Det är någon annan som har kommit in i deras huvud. Och man tror väldigt mycket på det här, man vill återinvestera och så vidare. Det är en väldigt svår fråga och det pågår oftast under ganska lång tid. Det är en svårare nöt att knäcka det där. Brottsvinsterna är väsentligt högre där också.

KARIN: Just det. Vill du kommentera Anna?

ANNA L: Nej, men nu verkar det tyda på att det inte är äldre som är en särskilt utsatt grupp här, men det är såklart att det kan rikta sig mot äldre också. Många äldre befinner sig också i en ekonomiskt svår situation, så det kan vara lockande kanske om man då hittar, som man tror, en investering att få det här lilla pensionskapitalet man har att växa snabbt såklart. Även där handlar det om, tänker jag, att utsattheten generellt måste minska, så att man inte är mottaglig för den här typen av brott. Och det handlar både om socialt men också ekonomiskt. Alltså vad har vi för pensionssystem?

KARIN: Peter?

PETER: Det vi har gjort i vårt påverkningsarbete på Bankföreningen för att motverka telefonbedrägerier, det vi vill göra är att vi vill dra ut den här kedjan så långt som möjligt för att försvåra för bedragare.

KARIN: I tid?

PETER: Ja, både i tid och i åtgärder. Och sedan så vill vi sätta upp ett antal hinder. På olika sätt. Och vissa av de här åtgärderna, som exempelvis förmåga att dela målvakts information, har ganska stor betydelse på det här med investeringsbedrägerier. Utgivningsbevis, att vi publicerar mycket data

om Peter Göransson på nätet, det har ganska liten betydelse för det. Så att vissa av dem träffar brett.

KARIN: Det här med att sätta upp hinder brukar man i brottsförebyggande arbete kalla för situationell prevention, och ute i bebyggd miljö är det en sak men här är det situationell prevention i system helt enkelt som man ägnar sig åt som är oerhört viktig.

PETER: Och de flesta huvudmän finns utomlands, så det är ofta utlandsbetalning där.

KARIN: Just det, knepigare. Men är ni på gång nu då för att försöka hitta lösningar på det här?

PETER: Det där kommer vi att titta närmare på tillsammans med polisen.

KARIN: Okej bra. Då är det över till dig igen då. Vad säger du om den här delen? Finns det något som regeringen kan göra? Finns det någonting lagstiftningsmässigt?

NIKLAS: Vi fick det beskrivet här på ett förtjänstfullt sätt, det som vi har gjort inte minst då med Bolagsverket, hur man kan använda bolag som brottsverktyg. Det har vi redan fått förklarat för oss, det är ett av de stora greppen vi har tagit kring detta. Finansinspektionens uppdrag är givetvis viktigt. Det kommer olika typer av avrådan hela tiden, eller råd kring olika typer av investeringar, hur riskfyllda de är, att det finns en allmän medvetenhet och finansiell förmåga kring det här. Inte minst gäller det också mot de grupper som kanske har det ytterligare lite svårare i de här sammanhangen. Sedan är det viktigt igen, alla åtgärder är viktiga, men det är klart att polisen har resurser och kunskap att finanspolisen och de som arbetar med detta är tillräckligt många, tillräckligt välutbildade och tillräckligt engagerade. Det handlar om att vinna tid i viss mån så att säga, för det är det här, du beskriver som radiostyrt liksom. Ska man inte vara sådant som medelålders man, men man är till och med den mest självreflexiva gruppen i samhället som aldrig har fel och så. Kan man vinna lite tid i de här systemen så kan, precis som kring bedrägerierna,

det så klart spela roll att du inte kan göra en transaktion på 200 000 i sekunden. Mot detta står givetvis att man vill att saker och ting ska kunna gå snabbt och smidigt i samhället, så det handlar igen om att bygga olika typer av hinder och murar och kanske också skapa den här möjligheten för reflektion. Har du diskuterat det här hemma vid köksbordet? Har du pratat med barn, barnbarn, fru och reflekterat kring vad det egentligen är du håller på med? Informationsuppdraget från olika myndigheter, vad som pågår på sociala plattformar, hur når du våra marknadsföringslagar och andra saker. Det har funnits en trend i samhället, den är många medskyldiga till så att säga, i att allting ska vara så enkelt och snabbt som möjligt. Det utnyttjas och används och då behöver man tyvärr bygga på lite mer av hinder och tidsfördröjningar och så i vissa processer. Det här är väldigt svårt för just den här principen, som du beskrev, att här är en person som själv verkligen vill göra någonting. Det är klart att det är ytterligare svårighet.

KARIN: Det är en intressant sårbarhet som bedragarna har hittat, att män tycker att de vet bäst.

NIKLAS: Det är i alla fall många kvinnor som skulle säga att de har gjort en väldigt värdefull observation kanske.

PETER: Det är precis det här som bankerna har velat skapa med den här kommunikationskampanjen "Svårlurad". Vi vill skapa ett samtal om de här frågorna. Bedragen tar sig in i ditt huvud, men om du börjar prata med din kollega om den här fiffiga, gröna, hållbara omställningsfonden som har blivit påsåld av någon person via e-post, så kommer hon att säga att det här låter väldigt skumt. Vi vill skapa ett samtal om social manipulering.

KARIN: Funkar det då, med den typen av kampanjarbete?

PETER: Den har ganska stor effekt när man gör det. Vi har försökt att jämföra det med liknande kampanjer som har bedrivits i Storbritannien. De har haft ett take five-koncept, att man ska ta fem sekunder och tänka igenom. "Svårlurad" har varit mycket mer framgångsrikt än det. Vi har en

igenkänning i de här olika utvärderingarna som man gör på typ 75 till 80% och man landar på 7 till 8% i Storbritannien.

NIKLAS: Mer teknisk informationsdelning är även i detta A och O, att man inte ska vänta med att dela information, att en del av systemet inte ska sitta på information som inte finns i andra delar av systemet. Banker ska kunna dela information med varandra och med myndigheter och att man sedan då ska ha rätt stöd för att sedan helt enkelt stänga av och stänga ut det. Det beskrevs här i början, att helt enkelt stänga av dem från det finansiella systemet. Man ska inte ha möjlighet att operera. Jag menar, tekniskt så är det inte helt olikt den andra typen av bedrägerier. Vad som behövs, informationsdelning, möjlighet att stänga av och stänga ut det. De som utnyttjar det. Sedan är de tyvärr väldigt många.

KARIN: Kort kommentar från dig?

ANNA L: Det är så klart jätteviktigt med informationen och att få till de här samtalen och fördröjningarna, men det är samtidigt viktigt att man inte spär på en skuld hos den som faktiskt har blivit lurad som gör att man drar sig för att anmäla eller be om hjälp eller sådana delar. Då får du helt motsatt effekt, det är en avvägning här.

KARIN: Du menar i kampanjarbete, att man måste vara noga med det?

ANNA H: Ja, precis.

KARIN: Det är ett bra medskick. Bra, tack så hemskt mycket. Tack för ert engagemang i värmen. Ut med er och svalka er och ät lunch eller vad ni vill göra för någonting. Och så på återseende.

MONICA: Du har lyssnat på ett avsnitt av Snacka om brott, en podd från Brottsförebyggande rådet. Det här avsnittet spelades in under ett seminarium i Almedalen 2024 I panelen medverkade Anna Horgby, utredare vid Brå. Niklas Wikman, finansmarknadsminister, Moderaterna. Anna Löfdahl, tillförordnad förbundssekreterare, PRO. Samt Peter

Göransson, senior advisor, Bankföreningen. Moderator var Karin Svanberg, enhetschef vid Brå. Sprid gärna podden till andra du tror kan vara intresserade. Tack för att du har lyssnat.